

7. Ермоленко В.М. Походження поняття «селянин» як основоположної категорії аграрного права. Сучасні наук.-практ. проблеми екологічного, земельного та аграрного права: матер. «круглого столу» (м. Харків, 6 грудня 2013 р.): зб. тез наук. доп. / за заг. ред. А.П. Гетьмана; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Х.: Право, 2013. С. 26.

8. Яремчук Ю.О. Фізичні особи як суб'єкти аграрного права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.06 / Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. К., 2010. С. 15–16.

9. Словник з аграрного права / уклад.: В.П. Жушман, О.О. Погрібний, В.Ю. Уркевич; за ред. В.П. Жушмана. Х.: Право, 2010. С. 131.

10. Гаєцька-Колотило Я.З. Аграрна політика Української держави у контексті її побудови як соціальної та правової держави та інтеграції до ЄС. Сучасні досягнення наук земельного, аграрного та екологічного права: зб. матер. круглого столу (24 травня 2013 р.) / за ред. М.В. Шульги, Д.В. Саннікова. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2015. Вип. 218 44 ГОРОД: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого»; Нац. акад. прав. наук України, 2013. С. 81.

УДК 349.42

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БДЖІЛЬНИЦТВА В УКРАЇНІ

LEGAL REGULATION OF BEEKEEPING IN UKRAINE

Орлова К.О., студентка
міжнародно-правового факультету

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті досліджується така сільськогосподарська галузь, як бджільництво. Висвітлено загальні питання даної галузі, як-от: поняття, суб'єкти, об'єкти й ін. Проаналізовано деякі проблеми бджільництва, а саме: відсутність належного правового врегулювання, через що ускладнюється контроль якості продукції; періодична масова загибель бджіл, а також проблема реалізації продукції бджільництва на світовий ринок.

Ключові слова: бджільництво, проблематика, продукція бджільництва, розвиток галузі.

В статье рассматривается такая сельскохозяйственная отрасль, как пчеловодство. Исследованы такие общие вопросы данной отрасли, как: понятие, субъекты, объекты и др. Проанализированы некоторые проблемы пчеловодства, а именно: отсутствие должного правового регулирования, из-за чего усложняется контроль качества продукции; периодическая массовая гибель пчел, а также проблема реализации продукции пчеловодства на мировом рынке.

Ключевые слова: пчеловодство, проблематика, продукция пчеловодства, развитие отрасли.

The article is devoted to the such feature of agricultural as beekeeping. This subject is interesting by the fact that beekeeping is a strategically important area of agricultural production. In addition, Ukraine has a whole range of conditions for the development of this feature of agricultural.

The relevance of the study of beekeeping is primarily due to the fact that at the moment the legal regulation of this area is at an early stage, which in turn causes the failure to solve such problems as: selling apicultural products, guaranteeing the rights of beekeeping subjects, and state support to ensure world market.

The purpose of this work is to analyze the legal regulation of beekeeping in Ukraine and explore the problems which arise during the production of apicultural products.

The article also explores the general issues of this subject, such as: notion, subjects, objects, etc. It is told who can engage in this industry and what requirements exist for these persons. It is told which products belong to beekeeping products, and also the requirements for its quality are considered.

This paper analyzes the problems that, one way or another, lead to a deterioration in the position of Ukrainian beekeeping products on the world market. One of the main problems is the massive death of bees.

At the end, it is concluded that the presence of certain legislative acts which regulate beekeeping indicates that beekeeping stands out as an independent industry. However, in the meantime, issues such as: disunity of beekeeping production, the lack of new methods for controlling the quality of products, and the lack of the possibility of bringing to the real responsibility of those people who are responsible for causing harm to persons engaged in the production of bee products remains unresolved. In addition, we can conclude that Ukraine has all the prerequisites to take one of the leading places among producers of organic beekeeping products, but this requires an appropriate regulatory framework, which is currently in its initial stages.

Key words: beekeeping, problematic, apicultural products, development of feature of agriculture.

Бджільництво – це галузь господарства, що вважається стратегічно важливою сферою сільськогосподарського виробництва. Це пояснюється передусім тим, що Україна має цілий комплекс умов для розвитку даної галузі, а саме: належні природно-кліматичні умови, достатня кількість медоносів у лісах, луках і степах, що сприяє одержанню високоякісного меду різних ботанічних сортів та інших цінних продуктів бджолиного гнізда. Крім того, Україна має вигідне географічне положення, що робить доцільним розвиток бджільництва в масштабах, які дають змогу виробляти продукцію не тільки для задоволення внутрішнього попиту, а й на експорт [1].

Актуальність вивчення особливостей правового регулювання бджільництва в Україні пояснюється тим, що сьогодення правова база характеризується низкою прогалин та є недостатньою для вирішення таких проблем, як: реалізація продукції бджільництва, гарантування прав

суб'єктів господарювання даної галузі, державна підтримка для забезпечення виходу на світові ринки.

Окремі питання правового регулювання бджільництва в Україні висвітлювали у своїх працях такі науковці: В. Андрейцев, С. Бугера, Б. Греков, С. Марченко, А. Статівка, В. Янчук та ін. [2].

Метою статті є аналіз особливостей правового регулювання бджільництва в Україні, а також дослідження питань, що потребують його вдосконалення.

Основи правового регулювання бджільництва в Україні закріплені в Законі «Про бджільництво» від 22 лютого 2000 р. Так, відповідно до положень ст. 1 цього Закону, бджільництво – це галузь сільськогосподарського виробництва, основою функціонування якої є розведення, утримання та використання бджіл для запилення ентомофільних рослин сільськогосподарського призначення і підвищення їх урожайності, виробництво харчових продуктів

і сировини для промисловості [3]. Зазначеним Законом регулюються відносини щодо розведення, використання й охорони бджіл, виробництва, заготівлі та перероблення продуктів бджільництва, ефективного використання бджіл для запилення ентомофільних рослин сільськогосподарського призначення, інших видів запилюваної флори, створення умов для підвищення продуктивності бджіл і сільськогосподарських культур, забезпечення гарантій дотримання прав та захисту інтересів фізичних і юридичних осіб, які займаються бджільництвом.

Так, до суб'єктів бджільництва, відповідно до ст. 4 Закону України «Про бджільництво», відносять:

- племінні та товарні пасіки, племінні бджолорозплідники;
- підприємства з виготовлення обладнання та пасічно-го інвентаря;
- підприємства, установи та організації із заготівлі, переробки, реалізації продуктів бджільництва та препаратів із них;
- лабораторії сертифікації продуктів бджільництва;
- наукові установи, заклади освіти, дослідні господарства, які займаються бджільництвом.
- спілки, асоціації й інші об'єднання, діяльність яких пов'язана з питаннями бджільництва.

Цікавим є те, що в праві на зайняття бджільництвом майже немає будь-яких обмежень, зокрема, ця діяльність доступна як для громадян України, так і для іноземців та осіб без громадянства, а також юридичних осіб. Єдина вимога, яка до них висувається, – це те, що такі особи повинні мати необхідні навички або спеціальну підготовку. До того бджільництво не потребує окремого дозволу органу виконавчої влади або органу самоврядування [3].

Так, фізична або юридична особа з метою зайняття бджільництвом формує пасіку із бджолиних сімей, яка може мати підсобне приміщення, інвентар і обладнання, розміщується на відповідній земельній ділянці. Обмеження в кількості сімей, що можуть утримуватися однією фізичною чи юридичною особою, не передбачено.

Проте, незважаючи на те, що бджільництвом можна займатися без отримання відповідного дозволу, згідно із порядком реєстрації пасік, затвердженим наказом Міністерства аграрної політики України та Української академії аграрних наук від 20 вересня 2000 р., пасіки підлягають обов'язковій реєстрації. З метою обліку пасік та здійснення лікувально-профілактичних заходів на кожну пасіку видається ветеринарно-санітарний паспорт [4].

З одного боку, таке законодавче врегулювання має позитивні наслідки, оскільки сьогодні налічують більше ніж 700 тисяч людей, які займаються виробництвом меду, що сприяє збільшенню кількості виробництва продукції бджільництва. Проте 95% українського медового врожаю забезпечують саме приватні господарства. Це, у свою чергу, призвело до того, що кількості тисяч пасік більше нагадують хобі, ніж промисел чи сучасну індустрію. Сьогодні виробничі сили бджільництва України представляють такі структури: колективні агропідприємства – 10%; приватні господарства – 33%; приватні пасіки, ферми – 44%; лісгоспи – 5%; інші – 8%. Незважаючи на те, що вітчизняна медова продукція в основному відповідає стандартам Європейського Союзу (далі – ЄС), роздробленість виробництва заважає розвитку галузі та негативно позначається на якості меду. Так, за іншими даними, частка сільгоспідприємств, які виробляють мед, становить лише 0,002%, вони реалізують мізерну кількість (1%) від загального обсягу споживання. 90% меду виробляють домашні пасіки, господарі яких надалі самостійно реалізують свою продукцію на торговельних майданчиках, тому що це рентабельно, або здають оптом перекупникам, щоб швидко отримати оборотні кошти. Такі неконтрольовані потоки продукції є причиною погіршення її якості [5].

Зокрема, до продуктів бджільництва належить не тільки мед. Згідно із чинним законодавством, до продуктів даної галузі відносять усі продукти, що були одержані завдяки збиральним і фізіологічним властивостям бджіл, як-от: віск, бджолине обніжжя, перга, прополіс, маточне молочко, бджолина отрута, трутневий гомогенат, а також самі бджоли.

Тому, коли йдеться про погіршення якості продукції бджільництва, мається на увазі не тільки мед, а й інші продукти даної галузі. Через це багато науковців наголошують на тому, що для підтримання високої якості та конкурентоспроможності продукції бджільництва на підприємствах необхідно постійно впроваджувати новітні технології й одночасно постійно контролювати якість продукції в процесі технологічного циклу. Однак процес контролю передбачає наявність належних методик, класифікації й організаційних прийомів усунення невідповідностей, які, у свою чергу, мають бути підкріплені відповідними нормативно-правовими актами.

Згідно з даними Всесвітньої продовольчої організації (FAO) за 2015 р., Україна посідає перше місце в Європі та четверте у світі за обсягами виробництва меду (1,2 кг/люд.). Трійку світових лідерів із виробництва янтарного продукту очолює Китай. Піднебесна збирає більше 350 тис. т меду на рік. Друге і третє місця посідають Аргентина і Туреччина з виробництвом 140 тис. т і 128 тис. т відповідно. Україна ж виробила 118 тис. т меду і піднеслась у переліку найбільших виробників із п'ятої на четверту сходинку, посунивши Сполучені Штати Америки. Всього ж у світі виробляється майже 1,4 млн т меду, з них експортується приблизно 400 тис. т. Варто зазначити, що ці цифри досягаються в основному завдяки імпорту меду (приблизно 90%), проте в Україні вони формуються лише завдяки власному виробництву [1].

На жаль, незважаючи на те, що Україна входить в першу п'ятірку країн з виробництва меду, експорт української продукції бджільництва сьогодні зменшує свої оберти. Так, у першому півріччі 2018 р. експорт українського меду скоротився на 40% порівняно з аналогічним періодом 2017 р. Зазвичай причинами скорочення виробництва продукції даної галузі стають масова загибель бджіл, що може спричинятися паразитичним кліщами, хворобами, до яких вразливі бджоли, а також отруєнням останніх. Цього року причиною загибелі майже 18 тисяч бджолиних сімей стало їх отруєння через отрутохімікати, якими фермери обробляють поля. Це одна з нагальних проблем сучасного правового регулювання бджільництва. Сьогодні, незважаючи на те, що в законодавстві закріплено обов'язок фізичних та юридичних осіб, які застосовують засоби захисту рослин, повідомляти не пізніше ніж за три доби до початку оброблення медоносних рослин пасічників, пасіки яких розташовані на відстані до десяти кілометрів від оброблюваних площ, на практиці даного припису не дотримуються. Адже в Законі України «Про бджільництво», хоч і вказано, що ненадання такої інформації призводить до дисциплінарної, адміністративної, цивільно-правової або кримінальної відповідальності, водночас ні в Кодексі про адміністративні правопорушення, ні в Цивільному кодексі, ні в Кримінальному кодексі не передбачено відповідальності за дії такого характеру. Зокрема, саме в цьому році через масове отруєння бджіл законодавцем нарешті ухвалено рішення про врегулювання даного питання. Так, розроблено законопроект про внесення змін до чинного законодавства щодо поводження з пестицидами й агрохімікатами. Законопроект пропонує збільшити відповідальність за порушення норм використання пестицидів і агрохімікатів аж до кримінальної. Законодавець наголошує на тому, що зміни стосуються не тільки законів «Про пестициди і агрохімікати», «Про захист рослин», «Про ліцензування видів господарської діяльності», «Про бджільництво», а також Кримінального кодексу України, в якому

чітко буде прописна відповідальність осіб за шкоду, завдану виробникам продукції бджільництва.

Крім того, для більш успішної реалізації української продукції бджільництва на світовому ринку необхідно звернути увагу на досвід європейських країн. Так, в ЄС популярна продукція, яка виробляється на органічній пасіці. Щоб пасіка набула статусу органічної, важливо виконати низку умов. Однією з таких вимог є органічна кормова база для бджіл, інакше кажучи, у межах 3 км не має бути господарств, які застосовують хімікати. Наступною умовою є відмова від використання хімічних препаратів у лікуванні бджіл. За необхідності дозволяється лікування бджіл тільки рослинними препаратами та деякими органічними кислотами.

Виробництво органічної продукції бджільництва регулюється від місця розташування вуликів до матеріалу, з якого ці вулики виготовлені, а також регіону походження бджіл і догляду за ними. Екологічної якості одних лише рослин-медоносів (відсутність ГМО, пестицидів та інших хімічних препаратів) недостатньо, щоб отримати якісний

органічний мед. Важливі також клімат, зміни температури і вологості повітря, технологічні елементи ведення бджільництва [2].

З огляду на вищезазначене, можна зробити такі **висновки**. Сьогодні в Україні є правова база, яка так чи інакше регулює деякі питання бджільництва та сприяє його розвитку. Зокрема, наявність низки законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють бджільництво, свідчить про виокремлення його в самостійну галузь. Проте залишаються невирішеними такі проблеми, як: роздробленість виробництва продукції бджільництва, відсутність нових методик контролю за якістю продукції, а також відсутність можливості притягнення до реальної відповідальності осіб, які винні в завданні шкоди особам, що займаються виробництвом продукції бджільництва. Крім того, можна зробити висновок, що в Україні наявні всі передумови для того, щоб посісти одне із провідних місць поміж виробників органічної продукції бджільництва, проте для цього потрібна відповідна нормативно-правова база, яка сьогодні перебуває на початковій стадії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Проблеми, стан та перспективи бджільництва в Україні / Р. Федорук, І. Ковальчук, Л. Ковальська, А. Гавраняк. Інститут біології тварин НААН України. URL: <http://archive.inenbiol.com.ua:8080/ntb/ntb5/pdf/9/3.pdf>.
2. Кондрашова А. Особливості правового регулювання бджільництва в Україні. Перспективні напрямки наукової думки. 2018. Т. 2. С. 22–25. URL: https://ukrlogos.in.ua/documents/18_04_2018_49.pdf.
3. Про Бджільництво: Закон України, станом на 29 вересня 2013 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1492-14>.
4. Про затвердження нормативно-правових актів з питань розвитку бджільництва: наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 20 вересня 2000 р. № 184/82. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0736-00>.
5. Важливі питання розвитку галузі бджільництва / В. Туринський, Л. Адамчук. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва». 2015. Вип. 223. С. 190–195. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Tekhnologiya/article/viewFile/5867/5775>.

УДК 349.42

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА, ОБІГУ ТА МАРКУВАННЯ ОРГАНІЧНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

SOME ASPECTS OF THE LEGAL REGULATION OF ORGANIC PRODUCTION, CIRCULATION AND LABELING OF ORGANIC AGRICULTURAL PRODUCTS

Прогонна О.О., студентка
міжнародно-правового факультету

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті визначено особливості правового регулювання органічного виробництва, обігу та маркування органічної сільськогосподарської продукції. Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері виробництва, обігу та маркування органічної продукції України. Предметом дослідження є нормативно-правові акти, норми яких визначають порядок виробництва, обігу та маркування органічної продукції. Досліджено основні наукові підходи щодо розвитку національного законодавства з виробництва, обігу та маркування органічної сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: органічне виробництво, органічне сільськогосподарське виробництво, обіг та маркування органічних продуктів, аграрне законодавство.

В статье определены особенности правового регулирования органического производства, обращения и маркировки органической сельскохозяйственной продукции. Объектом исследования являются общественные отношения в сфере производства, оборота и маркировки органической продукции Украины. Предметом исследования являются нормативно-правовые акты, нормы которых определяют порядок производства, обращения и маркировки органической продукции. Исследованы основные научные подходы по развитию национального законодательства с производства, обращения и маркировки органической сельскохозяйственной продукции.

Ключевые слова: органическое производство, органическое сельскохозяйственное производство, обращение и маркировка органических продуктов, аграрное законодательство.

The aim of the article is to determine the specifics of the legal regulation of organic production, circulation and labeling of organic agricultural products. The object of research is social relations in the sphere of production, circulation and labeling of organic products in Ukraine. The subject of the study is regulatory acts that determine the order of production, circulation and labeling of organic products. The main scientific approaches to the development of national legislation on the production, circulation and labeling of organic agricultural products are investigated.

The Law "Basic principles and requirements for the production, circulation and labeling of organic products" defines the basic principles and requirements for the organic production, circulation and labeling of organic products, the principles of legal regulation of organic production, the circulation of organic products and the functioning of the organic products market, the legal basis for the activities of central executive authorities, organic market players and public policy directions in these areas.